

kultur

kommentar

Dolly Parton til svensk TV

Bare dette er virkelig viktig i mitt liv: Gud, musikk og sex. De tre henger nøye sammen.

GÅ IKKE GLIPP AV...

Finn Naur Petersens (f.1954) utstilling i Galleri III. Den danske billedkunstneren benytter gjerne blagull i sine rominstallasjoner (bildet), og Louisiana-direktør Poul Erik Tøjner beskriver disse som fremkallelser av «hemmeligheten i et nærvær som bevisst er utenfor språk og symbol». Utstillingen varer til 28. februar.

Rockpøbler tas via Internett

Vokalist Axl Rose dukket ikke opp da Guns N'Roses skulle ha konsert i Vancouver i fjor. Fansen ble sint, så sint at de forårsaket skader for ca. 2,8 millioner kroner på bygninger og biler nær konsertstadion. Politiet filmet oppførelsen, men har hatt problemer med å identifisere rockefansen. Derfor har de nå satt opp en webside med bilder av 47 sentrale pøbler og ber om publikums hjelp til å identifisere dem. Guns N'Roses vil ikke kommentere hverken avlysningen eller skadene etter avlysningen, men fortsetter å spille inn sitt album «Chinese Democracy», melder MTV News.

Keiser, galileer og Vålerenga-klanen

– Keiser'n kommer, keiser'n kommer, brummer Vålerenga-klanen taktfast mandig og tenker ikke på Kjetil Rekdal. Keiser Julian fra Ibsens «Keiser og galileer», er deres mann der og da.

Per Haddal

KOMMENTAR

per.haddal@aftenposten.no

Radioteatret satser stort og bredt på Ibsens nesten uspilte hovedverk, det utgjør hovedtyngdepunktet i vårens repertoar. Alle midler settes inn for å gjøre dette dramaet fra 300-tallet til en uvanlig serie med lydopplevelser for øre, sinn og tanke. Talekoret og menneskemengden fra Vålerenga-klanen får følge av Grex Vocalis og Kringkastingsorkestret.

Men først og sist er forestillingen, som kommer i åtte søndagsdeler fra 2. februar, avslutningen av teatrets innstudering av Ibsens tre lesedrammer. Forgjengerne er de kritikerroste forestillinger over «Peer Gynt» og «Brand». Det toppede laget med regissør Stein Berthelsen, lyddesigner Arne Barca, komponist Åsmund Feidje og produsent/dramaturg Carl Henrik Grøndahl syntes det var feigt å skjære unna en nærkamp med «Keiser og galileer», på Radioteatrets vei mot det komplette sett av Ibsens dramaer. De samlede verker foreligger på CD til Ibsen-jubileet 2006.

Ibsen nær oss
Problemet med det verdenshistoriske skuespill, som er noe av et monsterrum, blir ikke bare lengden og ordrikdommen. Hovedrolleinnehaver Sverre Solberg opplever at alt skjer i første del.

– I annen halvdel drev Ibsen dårlig dramatisk håndverk, Julian har ingen å spille mot. Og det retter vi opp, sa Grøndahl

med et glimt i øyet under seminaret teatret arrangerte i Marienlysts radiostudio nummer 19 i går. Altså ble underteksten mobilisert, det ble flyttet, strøket og skrevet uhemmet til.

– Ibsen står oss nær, han var ofte fornøyd med oss, følte vi. Men keiser Julian ble vår venn som vi allierte oss med, ofte mot Ibsen. Vi har skrevet en ny innledning, for eksempel.

Innstuderingen lar Julian den frafalle ha format, men også motsetninger som sprenger ham: Dype skader fra barndommen, følelsen av at han var en potensiell trussel mot andre makt-havere og hele tiden ser dagen som kanskje den siste i livet.

Brytningene mellom hedendom og kristendom kommer vel litt i bakgrunnen, utopien om «det tredje rike, som skulle forene alle elementer, forstår vi på seminaret.

Så kom en lang rekke ulike tolkninger fra kjennere som Vigdis Ystad, Atle Kitting, Egil Wyller, Bjørn Hemmer, Helge Rønning og ikke minst den akademiske superstjerne Toril Moi, hitflyet fra USA. Hun ser dramaet som Ibsens moderne gjennombrudd. Via denne kartleggingen av et postromantisk landskap viser Ibsen hva som skjer når mennesker mister alle kriterier på mening, og varmen fra en utopi er smeltet. Julian jakter desperat og forgjeves på det absolutte, slås i stykker av motsetningene mellom absolutt tro og absolutt tvil.

«Keiser og galileer» bærer i seg alt som filmen ble, het det seg. For Moi har teater og filosofi mye felles, mens filmen forteller som romanen. «Keiser og galileer» ligger nærmere romanen, mente Moi og så for seg en stor kostymefilm fra Hollywood eller en lang TV-serie.

Men først kommer altså Radioteatret med sitt grenseoverskridende forsøk på å realisere det mange regner som bortimot umulig. De får med seg helhjertede lydningsspropp fra Vålerenga-klanen under den kampen.

Ny datateori forklarer hvordan Alt henger sammen:

Universet på 1-2-3!

Hva er løsningen på universets gåte? Regel 110, lyder svaret i en revolusjonerende bok som påstås å overgå Newton, Darwin og Einstein. Jupiter-tåke, tigerstriper og sigarett-røyk får sin forklaring.

43 år gamle Stephen Wolfram er ikke som genier flest. Som 20-åring tok han doktorgraden i fysikk. Som 27-åring ble han mangemillionær da han i 1986 lanserte «Mathematica», verdens ledende dataprogram for matematiske beregninger.

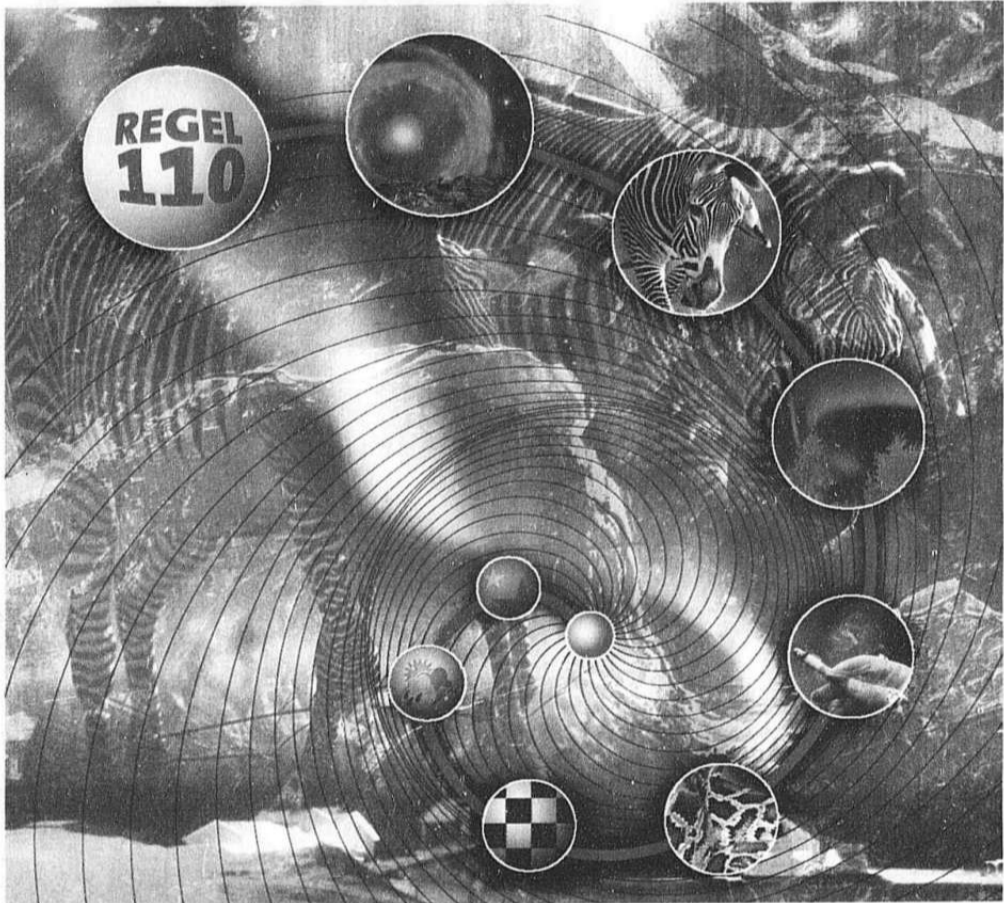
Etter 20 års tenkning, 15 års planlegging og 10 års intens skriving døgnet rundt har den britiskfødte amerikeneren nå publisert sitt opus magnum: «A New Kind of Science». «En ny form for vitenskap».

Det 1200 siders storverket før umiddelbart inn på toppen av bestselgerlistene i USA. Etter noen måneders salg har Wolfram solgt over en kvart million eksemplarer. Han lover da også intet mindre enn å kunne forklare Alt i Universet, etter år foran datamaskinen sin.

Wolframs nøkkel for å kunne forklare alt fra mønstre på snøfnugg til sebrastriper og den menneskelige tankegang kan formuleres som et forenklet Rema-slagord: Det enkle er alltid det beste. Ved hjelp av dataprogrammet sitt mener han å ha funnet at selv det mest komplekse i universet er bygget opp av enkle regler. Verden er egentlig ikke så kompleks, det bare virker slik fordi noen enkle, grunnleggende matematiske regler er blitt gjentatt og gjentatt slik at vi ikke ser det grunnleggende mønsteret.

Større enn Einstein?
Men Wolfram mener altså å ha funnet formelen for å dekode universet. Han mener å skjønne tanken bak Universets grunnleggende lov, denne forlokkende tanken som både Albert Einstein og nålevende Stephen Hawking har latt seg fascinere av i årevis. Og tanken ligger i at både naturen og universet oppfører seg som et dataprogram, som gradvis utvikler seg fra det enkle mot det mer og mer komplekse.

«Er Wolfram større enn Newton og Darwin?» Med slike spørsmål har Wolfram de siste månedene blitt lansert som vår tids mest vidttenkende forsker. Om ikke annet er 42-åringen verdens desidert mest ubeskjedne teoretiker: Ikke nok med at han vil svare ja på det for-

Enkelt. Det ubegripelige i Universet kan ifølge Stephen Wolfram uttrykkes ved en enkel regel: Regel 110.

ILL: SVEIN EIDE

Dag Herbjørnsrud

KOMMENTAR

Journalist i Aftenposten Aften dag.herbjornsrud@aftenposten.no

utgående spørsmålet, han sier like godt at hans nye vitenskap overgår og er viktigere enn arbeidene til både Newton, Darwin og Einstein – tilsammen.

Wolfram innleder ubeskjeden «A New Kind of Science» med å skrive at hans nye vitenskap de neste ti årene vil revolusjonere matematikk, fysikk, biologi, filosofi, kunst, teknologi, kunstig intelligens, kaosteori – kort sagt dagens kjente vitenskap i sin alminnelighet – og litt til.

Om svaret er: 110
I Douglas Adams' kultklassiker «A Hitch Hiker's Guide to the Galaxy» får verdens mest avanserte datamaskin i oppgave å finne svaret på livet, universet og alt sammen. Etter noen tusen år, og mange generasjoner av menneskelige forventning, kommer maskinen frem til sitt ultimate svar: «42». Under lesningen av Wolframs bok får man etter hvert følelsen av at hans datamaskin også har kommet frem til en

tallfasit på universets gåte, nemlig «110». Eller for å presisere den lange versjonen: «Regel 110».

Wolfram går nemlig gjennom 256 grunnleggende mønstre som utvikler seg når han fører datamaskinen med enkle regler. Disse «cellulære automater» starter alltid med én svart rute og én hvit rute, for så å vokse seg større og større basert på ulike regler – til det dannes små kosmoser. Og regel 110 viser seg å være den mest universelle av dem alle: Mønsteret fortsetter å utvikle seg som et helt eget univers, til slutt smeltet til tilfeldig, men likevel i ordnede former, slik at det skapes nye regulære mønstre som ikke kan forutsies. Og det er denne regel 110 Wolfram mener forklarer utviklingen av skjellene på stranden, vindens turbulens og væskemønstre som dannes på gulvet når barnet gråter over spilt melk.

Går mot Darwin
Noe av det mest tabubelagte ved boken er at Wolfram mener Darwins forklaring med det naturlige utvalg, ikke forklarer artenes utvikling. Snarere mener han at den biologiske evolu-

sjonen skyldes iboende regler i skapningene, som så gradvis leder til at de blir mer og mer komplekse.

En slik Darwin-kritikk kan lett forstås som en tangering av det religiøse. Wolfram skriver da også at han har latt seg inspirere av det åndelige i sine PC-søk på jakt etter universets svar, men han synes å avvise en personlig Gud. Snarere mener han at hans teorier om likheten mellom menneskets tenkning og naturprosessene, kan passe med buddhismen. Og hans presentasjon av det enkle i bunnen av det komplekse, ligner på en taoistisk tankegang.

Kopernicus viste at Jordens ikke er sentrum av universet, Darwin viste at mennesket ikke er i sentrum av naturen, og Freud viste at rasjonaliteten ikke er det sentrale i menneskesinnet. Wolfram viser på sin side at selv ikke den menneskelige fornuft følger annet enn universets grunnleggende lover. Våre frie tanker har bare utviklet seg gradvis ved hjelp av regel 110, mener Wolfram å ha kommet frem til på sin 200 MHz Hewlett-Packard PC. Det selverklær-

te supergeniet har, ikke overraskende, møtt kraftig motbør fra institusjonaliserte forskere. Beskyldningene går på at Wolfram ikke refererer andres arbeid, at han ikke presenterer teoriene vitenskapelig, at han ikke lanserer noe egentlig nytt. Steven Weinberg, nobelprisvinner i fysikk, ga i slutten av oktober den hittil mest kvalifiserte kritikken av problemene med Wolframs argumentasjon om en kobling mellom PC-skjermen og Moder natur. Men selv Weinberg ender opp med å ta mannen mer enn ideene.

Samtidig har Wolfram begynt sin store USA-turné for å presentere hovedfunnene på de fremste universitetene. Allerede nå har over 20 kolleger begynt å undervise i Wolframs revolusjonære, til tross for at det antagelig vil ta noen år eller årtier før vi kan konkludere om han har rett eller ikke. Så får vi se om Wolframs bok gjør 2002 til et paradigmeår, slik som 1689, 1859 og 1905 ble det på grunn av Newton, Darwin og Einstein.

Om ikke annet bekrefter dette vitenskapsåret at landsmoder Gro Harlem Brundtland fant et gullkorn da hun under EØS-forhandlingene i sin tid uttalte: «Alt henger sammen med alt».

dag.herbjornsrud@aftenposten.no

Evig Jung for psykologistudentene

Statsbygg skal oppføre et tilbygg til det eksisterende anlegget i Forskningsveien 3 på Gaustad i Oslo. Lunde & Løvseth Arkitekter AS vant prosjektkonkurransen med mottoet «Evig Jung». De har fått med seg 13,3 Landskapsarkitekter as ved Bjarne Aasen.

– Vinnerprosjektet gir mye til omgivelsene, blant annet ved sin omsorg for utformingen av gaterommet mot øst og ved nedskaleringen av de store volumene via en paviljong mot vest. Prosjektet fremstår som overraskende skånsomt mot parkdraget, sett i forhold til styrrelsen på de innplasserte arealene, sier Berit Skarholt, juryens leder og avdelingsdirektør i Statsbygg.

Hovedintensjonen med vinnerforslaget er å styrke Forskningsveien som en lokal campus og skape en gatekarakter ved at nybygg og uterom bidrar til å fullføre fasaderrekken langs Forskningsveiens vestsida.

Skal fortrylle asiaterne

Den unge magikeren Kristine Hjulstad (bildet) har gjort det stort under «World Magic Seminar» i Las Vegas. Og nå ligger Asia for hennes fottør.

– Veldig moro, sier 19-åringen fra Kongsberg.

«World Magic Seminar» anses å være en av de største tryllekongressene i verden. Her ble det arrangert to konkurranser; en for voksne og en for tenåringer. Kristine deltok sammen med den yngre garde, i alder 16-19. Fordi det er en amerikansk konkurranse, ble det bare delt ut priser til amerikanske deltagere. Kristine beveget seg imidlertid både publikum og Singapore-delegasjonen stort, så mye at det er hun, og ikke førsteprisvinneren, som nå er invitert til Singapore for å vise seg for et asiatiske publikum.

Dit reiser den entusiastiske unge magikeren i mars, deretter blir det VM i den Haag i juli – og så er målet å bli så god at hun neste år kvalifiserer seg til voksenalderkonkurransen i «World Magic Seminar».

Helter på finsk jord

«Helter i død og død på finsk jord» heter en svært personlig preget bok skrevet av legen Helge Eivind Torp og utgitt av Oplandske Bokforlag. Torp forteller om en oppvekst som pleiepassient med invaliderende sykdommer. Ifølge ham selv innebar det en «psykologisk usnøring» da hans far stadig fremførte dikt fra Ru-nebergs «Fänrik Ståls sagn» for ham. Dette dannet utgangspunkt for et livslangt forhold til Finland – og finske helteskikkelser, fremfor alt Georg Carl von Döbeln, J. Z. Duncker og Eugene Schaurman. Nå er det blitt bok av det.

Bok om Prøysen

«Graset er grønt for ælle» heter en bok som naturligvis handler om tittelens opphavsmann, Alf Prøysen. Boken er redigert av Knut Iverslund og utgitt av Landslaget for Norskundervisning på Fagbokforlaget. Boken er en samling artikler levert av en rekke forfattere, intervjuer, brev og originale tekster. Her finnes blant annet en brevsamling fra Prøysens korrespondanse med den svenske visesangeren Carl Anton Axelsson.

MER FOR PENGENE

SUPER SAVER

på mer enn 400 Radisson hoteller over hele verden:

OSLO	fra kr	940,-
TRONDHEIM	fra kr	995,-
STAVANGER	fra kr	845,-
BODØ	fra kr	995,-
NARVIK	fra kr	1.090,-
TROMSØ	fra kr	995,-
HELSINKI	fra kr	1.204,-
AMSTERDAM	fra kr	1.380,-

Super Saver reserveres raskt og enkelt på

radissonsas.com

eller ring 800 160 91.

Radisson HOTELS & RESORTS

Ny bil? Ny bruktbil? I Aftenposten finner du hver dag gode tilbud på biler i alle prisklasser. Både fra Oslo, nærområdene og Norge forøvrig.

Et konsentrert, vimsete blikk

kunstkob

Margareta Bergman: SLIK AT JEG FIKK HELE UTSIKTEN I ØYNENE unipax forlag

▼ En serie fotografier som skaper uorden i vårt kodete blikk. Godt presentert sammen med tenkning rundt mediet.

Boken «Slik at jeg fikk hele utsikten i øynene, inneholder tekster av forfatteren Ole Robert Sunde og billedkunstnerne Carina Hedén og Ingrid Book. Men først og fremst presenterer den oss for Margareta Bergmans sanselige, tenksomme og særegne fotografier.

Eller særegne? De snapshotaktige bildene – for eksempel av en pose epler på kjøkkenbordet, en kvinneskulder (med kviser), vann-dråper på en genser, et lite tårn av jordbær, en barnehand mot et hode, mannsknær – er først og fremst prosaiske. Det kan nesten virke som om Margareta Bergman (f.1955) fotografierer i ren distraksjon, eller for å si det med Book og He-

dén, som «om seendet blir en introvert handling».

På samme måte som kameraet leter etter fokus, søker vårt blikk etter faste holddepunkter i en underlig fremmedkjent verden. En verden med barn, hjem, innkjøp, turer – kvinners verden?

trengende eller blitzen blender for motivet. Fotografien tilbyr heller ingen henvendte ansikter og talende blikk, kun prosopfragmenter, bakhoder, lukkede øyne. Bergmans blikk ligner verden. Men på forrædersk vis opphever de vante skalærer og rangordninger. Slik kan det ubetydelige bli betydelig, det lille bli stort – og det stumme begynne å tale.

Ole Robert Sunde beskriver bokens fotografier som «trettitre utsikter som jeg får rett inn i øynene den ene etter den andre». Disse tolker han passe presist utprest som: «Det er usikkerheten som herjer, usikkerheten og sansesområdene, det er utsiktens innsikt».

LOTTE SANDBERG

Anette Stai Seminarer presenterer «Helhet, harmoni og sammenheng» - Motiverende påfyll i hverdagen - Finn Skårderud, Elsa Almås, Henrik Syse m.fl.

Freitag 14. februar 2003, kl. 09.00-16.30, GSK, Oslo
Påmelding/info: www.anette-stai.no
Fax 22 44 53 14, Tlf. 997 98 877

Priseksemplere er avhengig av ledig kapasitet og valutakurser, og kan derfor endres uten varsel. Prisene gjelder pr. enkeltrom pr. natt. Skatter og avgifter iht. lokale lover og regler. Hotelloppholdet vil bli belastet i lokal valuta.